

Література

1. 5 Trends of 2020 in the Translation Industry. Retrieved February 5, 2020, from <https://resources.elitetranslations.asia/2019/08/02/5-trends-of-2020-in-the-translation-industry/>.
2. European Master's in Translation Competence Framework 2017. (2017). Retrieved from: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competence_fw_k_2017_en_web.pdf.
3. MT Post-editing Guidelines. Retrieved from: <https://www.taus.net/academy/best-practices/postedit-best-practices/machine-translation-post-editing-guidelines>.
4. Neural Machine Translation. Retrieved from: <https://medium.com/sciforce/neural-machine-translation-1381b25c9574>.
5. Shiwen Yu., Xiaojing B. Rule-based machine translation. *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. London, England & New York, NY: Routledge, 2015. P. 186-200.
6. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). (2008). Retrieved from: http://relaunch.ecompetences.eu/wp-content/uploads/2013/11/EQF_broch_2008_en.pdf.
7. What is Machine Translation? Режим доступу: <https://www.gala-global.org/what-machine-translation>.
8. Wong Tak-ming B., Webster J.J. Example-based machine translation *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. London, England & New York, NY: Routledge, 2015. P. 137-151.
9. Yang L., Min Z. Statistical machine translation. *The Routledge Encyclopedia of Translation Technology*. London, England & New York, NY: Routledge, 2015. P. 201-212.

Марина Пилипчук
м. Київ, Україна

Підготовка майбутніх фахівців з перекладу в парадигмі діяльнісного підходу

The suggested exploration is devoted to the urgent and under-researched issue of future translator's professional training within the activity approach. It briefly reviews which areas of such training have been analyzed in modern scientific literature. The scientific interpretation of the "activity" phenomenon is revealed in philosophical, psychological and pedagogical domains. The personal-activity approach is regarded as the facet of the individual and professional development of future translators. The personal component assumes that the students themselves are at the center of the educational process. It consists of motivational and cognitive development lines. The activity component includes training and strategic as well as professionally oriented development lines.

Keywords: activity, development line, future translators, personal-activity approach, professional training

Сучасний етап розвитку теорії та практики, педагогіки і вищої освіти в цілому, а також традиційних та варіативних методик викладання іноземної мови та, зокрема, перекладу, характеризується підвищеним інтересом до діяльнісного підходу в навчанні.

Діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. Завдяки ньому ми можемо зрозуміти сутність та виявити закономірності формування відповідних компетентностей з позицій структури діяльності людини та встановити зв'язок між теоретичною та практичною професійною підготовкою майбутнього фахівця.

На відміну від когнітивно-комунікативного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного та інших підходів, діяльнісний ставить орієнтиром формування різних видів мовленнєвої діяльності. В центрі уваги цього підходу лежать механізми, що забезпечують процес формування і розвитку соціокультурних навичок з подальшою реалізацією їх у процесі комунікації, тобто «процес передачі мовленнєво-мисленнєвих повідомлень від одного учасника до іншого в результаті первинної комунікативної діяльності, тобто продукування мовлення, і вторинної – сприйняття мовлення [9]». Саме тому, діяльнісний підхід уважаємо основою та вирішальною умовою професійної підготовки майбутнього фахівця з перекладу.

Насамперед розкриємо сутність феномена «діяльність» у філософській, психологічній і педагогічній площинах знань. Представники німецької класичної філософії Й. Фіхте, Г. Гегель зробили значний внесок у виокремлення діяльності як особливого предмету наукового вивчення. На думку Г. Гегеля, людську соціальну діяльність потрібно розглядати як вихідну універсальну цілісність, а не як атрибут окремої людини. В цьому аспекті вона є ширшою за «людину»; «захоплює» її і примушує «поводитися» певним чином.

Проблема діяльності була основним предметом роздумів Е. Юдіна [14], який виділяв п'ять функцій діяльності:

- 1) пояснювальний принцип, універсальну основу людського світу;
- 2) предмет об'єктивного наукового дослідження;
- 3) предмет управління, тобто те, що підлягає організації у систему функціонування та/або розвитку на основі фіксованих принципів;
- 4) предмет проектування, тобто виявлення способів і умов оптимальної реалізації переважно нових видів діяльності;
- 5) цінність у різних системах культури.

Сучасні вітчизняні філософи наголошують на тому, що оскільки діяльність людини завжди пов'язана із суспільним життям, вона є соціальним явищем. Так, за словами Г. Горак, «діяльність – це

специфічно людська форма розвитку прийомів і засобів ставлення до світу, вона є цілеспрямована зміна дійсності...» [4, с. 70-71]. Певна система видів і форм діяльності як спосіб свідомого перетворення дійсності характеризує реальний життєвий процес людини (особи, соціальної групи, класу, суспільства), що відбувається в конкретно-історичних умовах, тобто визначає її суспільне життя [1, с. 95]. Г. Васянович розуміє діяльність як «матеріально-практичний і духовний вплив суб'єкта на об'єкт, у процесі якого змінюється як зовнішній об'єкт, так і суб'єкт, який на нього впливає» [2, с. 131].

У психології діяльність розглядається як форма активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім світом, що зумовлена певною потребою. С. Рубінштейн вважав, що людина, безпосередньо виступаючи суб'єктом діяльності, планує, організовує, спрямовує та корегує свої дії. За його словами, «...свідомість і діяльність є основоположними характеристиками людського існування, які констатують власне його людяність. Людина почала сприйматися як істота свідомою, яка здатна усвідомлювати скоєне, і діяльнісною, яка здатна до свідомого перетворення» [11, с. 69]. Отже, людина формується як особистість під впливом діяльності, що зумовлено принципом єдності свідомості та діяльності.

Засновник теорії діяльності О. Леонтьєв, характеризуючи діяльність, зазначав, що остання – «це не реакція і не сукупність реакцій, а система, що має свою будову, свої внутрішні переходи й перетворення, свій розвиток» [10, с. 98].

При аналізі загальної схеми діяльності людини І. Зимня [6; 7] говорить про три взаємозумовлені, взаємопов'язані сфери діяльності: пізнавальну (індивідуально-психічну), суспільно-виробничу і комунікативно-суспільну. Індивідуально-психічна сфера або «психіка» виражається у творчій діяльності. Вона становить спонукальну, регулюючу і контролюючу частину діяльності. В основі індивідуально-психічної сфери діяльності лежить взаємодія психічних процесів. Основна функція індивідуально-психічної діяльності полягає в такій формі психічної діяльності, як «абстрактне мислення». Комунікативно-суспільна діяльність – вербальне спілкування – це взаємодія людей за допомогою мовлення як способу формування і формулювання думок. Джерелом мовленнєвої діяльності в усіх виявах є комунікативно-пізнавальна потреба і, відповідно, комунікативно-пізнавальний мотив. Ця потреба, реалізуючись у предметі мовленнєвої діяльності – думці, стає мотивом діяльності. Суспільно-виробнича діяльність ототожнюється з трудовою діяльністю людини [6, с. 45-49].

Поняття «діяльність» об'єктивно є одним з ключових понять у педагогіці. Це поняття посідає ключове місце в «особистісно-діяльнісному підході», що був сформований ще у радянській школі О. Леонт'євим, М. Басовим, Л. Виготським, С. Рубінштейном, К. Ушинським та іншими. В його основу закладено принцип, за яким особистість розглядається як суб'єкт діяльності, що сама, формуючись у діяльності й спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та спілкування. Так, К. Ушинський писав, що «...прагнення особистості реалізовуватися у творчій діяльності є найважливішим чинником становлення людини, а діяльність виступає джерелом розвитку здібностей, особистісної та професійної культури» [13, с. 120-122.]. Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, Б. Анан'єв, заклали основи особистісно-діяльнісного підходу у психології та педагогіці, розглядали особистість як суб'єкт діяльності, який сам визначає характер діяльності та взаємодії у спілкуванні з іншими людьми.

Розглядаючи взаємозв'язок між особистістю і її діяльністю в контексті особистісно-діяльнісного підходу, Л. Величенко зазначає, що «діяльність є функцією особистості, яка психологічно існує як спосіб міжособистісних стосунків діяльності та розвивається відповідно до них. Результат цієї системи полягає в тому, що діяльність набуває ознак особистості її діяча, а особистість ознак її діяльності» [3, с. 112].

Особистісно-діяльнісний підхід розглядається в єдності його особистісного й діяльнісного компонентів. На думку І. Якиманської, «особистісний компонент особистісно-діяльнісного підходу передбачає врахування вікових, статевих, національних, індивідуально-психологічних особливостей того, хто навчається, що здійснюється через зміст і форму навчальних завдань, з метою стимулювання активності, підтримки та спрямування навчальної діяльності без зайвого фіксування на помилках, невдалих діях» [16, с. 54]. Діяльнісний компонент спрямовується на розвиток і саморозвиток суб'єкта цієї діяльності в загальному контексті його життєдіяльності – «спрямованості інтересів, життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розумінні сенсу навчання для розвитку творчого потенціалу особистості» [6, с. 86]. На нашу думку, такий поділ є умовним і проводиться суто із гностичною метою. Обидва компоненти підходу є взаємопов'язаними, оскільки студент виступає водночас активним суб'єктом навчальної та професійної діяльності, які, у свою чергу, визначають його особистісний і діяльнісний розвиток.

Так, кожний складник підходу передбачає певну лінію розвитку свого умовного об'єкту: *особистості* студента в процесі опанування навчальних дисциплін та виконуваної ним при цьому *діяльності* (рис. 1).

Особистісний складник підходу передбачає, що в центрі освітнього процесу знаходиться сам студент – його мотиви учіння (лінія мотиваційного розвитку) та його неповторний психологічний склад – когнітивні процеси (лінія когнітивного розвитку). Відповідно, весь освітній процес, центруючись на особистості студента, стає антропоцентричним за метою, завданнями, змістом, організаційними формами, методами й прийомами навчання.

У межах діяльнісного складника підходу студент є водночас суб'єктом низки провідних видів діяльності: учіння (лінія навчально-стратегічного розвитку) та професійної діяльності (лінія професійного розвитку).

Таким чином, особистісно-діяльнісний підхід слугує контекстом системного розвитку студента в процесі його професійно орієнтованого навчання [12].



Рис. 1. Особистісно-діяльнісний розвиток студентів у процесі професійного навчання

Оскільки діяльність людини є складним і своєрідним процесом, який переважно визначається цілями й вимогами суспільства, логічно виокремити основні види діяльності.

У психологічній літературі є декілька підходів до класифікації видів діяльності. Загальноприйнятим вважається поділ діяльності залежно від мети, змісту і форм діяльності на три основні різновиди: гру, навчання і працю (С. Рубінштейн). Пізніше Б. Ананьєв до зазначених видів додав ще такі, як бойова, спортивна, комунікативна,

управління, пізнання, самодіяльність; а також виділив індивідуальну та спільну діяльність. В. Каверін визначив чотири основні види діяльності: праця, спілкування, пізнання та рекреація. В. Ядов виділяє такі компоненти діяльності, як: праця, пізнання, сімейне життя, громадська діяльність [15].

Суттєвою характеристикою діяльності є її предметність. Діяльність має три боки: мотиваційний, цільовий і виконавчий [див.: 10]. З огляду на це, О. Леонтьєв писав, що діяльність «породжується з потреби, що є початковою ланкою будь-якої діяльності. Далі, використовуючи соціальні засоби, знаки, ми плануємо діяльність, ставлячи її кінцеву мету і намічаючи засоби її здійснення. Нарешті, ми здійснюємо її, досягаючи наміченої мети. Одиначний акт діяльності є єдність усіх трьох сторін. Він починається мотивом і планом і завершується результатом, досягненням наміченої спочатку мети; в середині ж лежить динамічна система конкретних дій та операцій, спрямованих на це досягнення» [10, с. 11].

Узагальнюючи погляди науковців, доходимо висновку, що діяльність – це взаємодія людини з об'єктивним світом, у процесі якої відтворюються, розвиваються і вдосконалюються духовні, культурні, фізичні та матеріальні цінності. Діяльнісний підхід передбачає орієнтацію на розвиток творчого потенціалу особистості та дає змогу враховувати індивідуальні особливості кожного студента через їх включення в процес діяльності.

Таким чином, *діяльнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців спробуємо визначити як таку організацію освітнього процесу, за якої студент діє з позиції активного суб'єкта навчання з цілеспрямованим усвідомленням мети своєї діяльності, планування ходу її виконання і регулювання, а також аналізу результатів своєї діяльності.*

Динамічна модель руху діяльності майбутніх фахівців з перекладу з позиції діяльнісного підходу відбувається в межах чотирьох базових форм діяльності студентів (навчальна, квазіпрофесійна, навчально-професійна та власне професійна). Вона починається від власно навчальної діяльності (наприклад, у формі інформаційної лекції), проходить через квазіпрофесійну діяльність (ділова гра) і навчально-професійну (науково-дослідницька робота студентів: курсові та дипломні роботи, навчальна практика тощо) та досягає власне професійної діяльності (проблемні лекції, аналіз конкретних виробничих ситуацій) [8, с. 95].

Ю. Давиденко вказує на такі методи реалізації діяльнісного підходу в навчанні студентів мовних спеціальностей [5, с. 224]:

- 1) моделювання та аналіз життєвих ситуацій на заняттях;

- 2) використання активних та інтерактивних методик;
- 3) участь у проєктній діяльності, володіння прийомами дослідницької діяльності;
- 4) залучення студентів в ігрову, оцінно-дискусійну, рефлексивну, а також проєктну діяльність, що забезпечує вільний пошук ефективного підходу до вирішення завдання, що враховує індивідуально-особистісні характеристики студента.

Н. Лактіна [9], обґрунтовуючи необхідність впровадження діяльнісного підходу, зауважує, що основним елементом роботи студентів мовних спеціальностей буде вирішення завдань, тобто, освоєння діяльності, особливо нових видів діяльності: навчально-дослідницької, пошуково-конструкторської, творчої та ін. У цьому випадку фактичні знання стануть наслідком роботи над завданнями, організованими в доцільну й ефективну систему.

Паралельно з освоєнням діяльності майбутній фахівець з перекладу формує свою систему цінностей, що підтримується соціумом. З пасивного споживача знань студент стає активним суб'єктом освітньої діяльності. Категорія діяльності при такому підході до навчання є фундаментальною і змістотворною для всього процесу навчання.

За умов впровадження діяльнісного підходу в освітній процес, передбачається, що майбутні перекладачі виконують такі дії:

- 1) працюють з джерелами інформації, з сучасними засобами комунікації;
- 2) критично осмислюють актуальну соціальну інформацію, що надходить з різних джерел, формулюють на цій основі власні висновки і оцінні судження;
- 3) вирішують пізнавальні та практичні завдання, що відображають типові ситуації;
- 4) аналізують сучасні суспільні явища і події;
- 5) освоюють типові соціальні або професійні ролі через участь в навчальних іграх та тренінгах, які моделюють ситуації з реального життя (на заняттях гуманітарного циклу);
- 6) аргументують захист своєї позиції, опонують іншій думці через участь в дискусіях, диспутах, дебатах про сучасні соціальні проблеми;
- 7) виконують творчі роботи та дослідницькі проєкти.

Основний принцип діяльнісного підходу полягає в автономному отриманні знань суб'єктами навчання за допомогою участі в дослідницькій діяльності. Завдання педагога при введенні або відпрацюванні матеріалу – організувати дослідницьку роботу студентів так, щоб вони самі знайшли рішення проблеми, відпрацювали в мові граматичні та лексичні структури.

На думку І. Зимньої [7], саме в самостійній роботі студентів найвиразніше проявляється мотивація до навчання, цілеспрямованість, самоорганізованість, самостійність, самоконтроль та інші особистісні якості.

Усе вищезазначене визначає актуальну проблему зміни позицій викладача як інформатора, джерела знань, контролера на позицію фасилітатора, а також проблему створення навчальних ситуацій для зняття емоційних і соціальних бар'єрів, що ускладнюють педагогічне спілкування.

Отже, діяльнісний підхід у контексті підготовки майбутніх фахівців з перекладу передбачає коректне визначення цілей навчання, що відповідають професійно значущим якостям, знанням, вмінням, якими повинен володіти сучасний фахівець з перекладу. Зміст підготовки, в першу чергу, повинен зосереджуватися на розвитку здатності майбутніх перекладачів до постійного вдосконалення власної професійної компетентності. Майбутні фахівці з перекладу повинні здійснювати пошук необхідної інформації і вмінні оперувати нею для досягнення професійних цілей; розвивати здатність проектувати і моделювати свою діяльність в умовах інноваційного професійного середовища; аналізувати результати своєї праці і знаходити шляхи подальшого її вдосконалення.

Принципи організації освітнього процесу повинні відбивати зміст і цільовий компонент процесу навчання, відображати сучасні освітні тенденції, враховувати новітні педагогічні технології та специфіку професійної діяльності майбутніх перекладачів.

Література

1. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій. Київ: Генеза, 1996. 368 с.
2. Васянович Г.П. Вступ до філософії: навчальний посібник. Львів: Норма, 2001. 216 с.
3. Велитченко Л.К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу: монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2005. 355 с.
4. Горак Г.І. Філософія: курс лекцій. Київ: Відбір, 1998. 272 с.
5. Давыденко Ю.И. Деятельностный подход при обучении английскому языку. *Труды БГТУ*. 2006. №5. С. 224-227.
6. Зимняя И.А. Педагогическая психология. М.: Логос, 2008. 384 с.
7. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке: пособ. для учителей средней школы М.: Просвещение, 1978. 159 с.
8. Ковтун О.В. Формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі: монографія. К.: Освіта України, 2012. 448 с.
9. Лактина Н.В. Специфика деятельностного подхода в аспекте обучения иностранным языкам [Электронный ресурс]. URL: <http://www.scienceforum.ru/2013/145/5682> (дата звернення: 21.01.2020).
10. Леонтьев А.А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: Избр. психол. труды. М.: Моск. психолого-соц. ин-т, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 448 с.
11. Рубинштейн С.Л.

Человек и мир. М.: Наука, 1997. 191 с. **12.** Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень: Колективна монографія [за заг. і наук. ред. О.Б. Бігич]. К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. 148 с. **13.** Ушинський К.Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. Київ: Радянська школа, 1983. Т.1. С. 120-122. **14.** Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Москва: Наука, 1978. 391 с. **15.** Ядов В.А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности. М.: Омега-Л, 2007. 567 с. **16.** Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М., 1996. 96 с.

Марина Рудіна, Анастасія Гарбуз
м. Київ, Україна

Методичний експеримент упровадження методу проєктів при навчанні іноземної мови студентів спеціальності «Філологія»

The article sets out to provide insight to the approaches of project-based learning implementation in order to suggest improvements for the discipline “Practical course of English”, in particular through consideration of the results achieved after conducting an experiment during students’ teaching practice at the National Aviation University, Ukraine.

Keywords: project-based learning, methods of teaching, system of exercises, experiment, test.

Суспільний розвиток, інтенсивність якого особливо виявляється в новому тисячолітті, висуває до системи вищої освіти вимогу задоволення потреби як держави, так і особистості у глибокій професіоналізації спеціалістів з одночасною міжгалузеву інтеграцією знань і умінь для професійної діяльності. Важливо забезпечити високу якість освіти і підготувати фахівців до інтеграції у світовий ринок праці, що, безсумнівно, актуалізує інтенсифікацію процесу формування в системі університетської освіти іншомовної компетентності високого рівня у студентів-філологів. На часі не лише впровадження оновлених ефективних методів навчання іноземних мов, але й формування комплексу діагностичних процедур, методів і засобів, придатних для адекватного вимірювання та аналізу освітніх результатів, виявлення тенденцій підвищення якості освіти.

Методичний експеримент як спосіб порівняння ефективності педагогічних прийомів, виявлення сильних та слабких сторін різноманітних методичних систем та критерій знань завжди був у